

De Notenkrakersuite

Het relaas van een gewillig pleisterende Notenkraker *Nucifraga caryocatactes* in Haasrode (VB)

ELISABETH DE FRAINE & GERALD DRIESSENS

Als je in Zuid-Afrika rondreist, verwacht je je aan Kroonkranvogels *Balearica regulorum*, een Hamerkop *Scopus umbretta* of een groep ooievaars *Ciconia species*. In Noorwegen zie je Papegaaiduikers *Fratercula arctica* en Eidereenden *Somateria mollissima*, maar ook daar was je op voorbereid. In een dorpstuin in Haasrode oog in oog staan met een Notenkraker *Nucifraga caryocatactes*, een vogel die ik nog nooit gezien had, gedurende meerdere minuten dan nog, was wel wat anders. Ik had de tijd om in mijn memolijstje te schrappen: geen specht *Picidae*, noch een Vlaamse Gaai *Garrulus glandarius*, wel familietrekken van de laatste. Meteen daarna gunde mijn bezoeker me de tijd om zijn opvallendste kenmerken op mijn lekennetvlies te branden: zijn snavel scherp en recht als een dolk, zijn mooi getekende witte vlekken op borst en rug, zijn korte donkere staart, en, het warme bruin van zijn kruin. Meteen nadien heb ik hem in de vogelgids gevonden, voor mij was er geen twijfel! Ik herinnerde me een waarneming uit de jaren zestig in onze ouderlijke tuin van Sint-Pietersrode, samen met mijn broer, ornitholoog én voormalig hoofdredacteur van dit vogelblad, Rogier De Fraine. Hij heeft er vele jaren later nog lyrisch over verteld...

Ik wist dus dat mijn ingestuurde gegevens naar Natuurpunt (wat heb ik geknoeid om dat te bereiken, of, zoals onze dochter achteraf zei: zo verbeteren heb ik je nog nooit bezig gezien op de PC) op scepis zouden onthaald worden. Het vertrouwen van de moderator, Gerald Driessens, en de herhaalde waarnemingen de dagen nadien, gaven me echter vleugels... Elke vogelliefhebber heb ik enthousiast de tuin ingeloodst die eerste dagen. Zij stonden bijna schoorvoetend aan de deur maar vertrokken met stralende gezichten. Intussen leerden we elke dag wat bij over zijn gedrag, gewoontes (afkeer van Delhaize noten die iemand had meegebracht bv.) en werd dat ook vastgelegd op film en foto's. Daarbij gedroeg hij zich als een echte ster: geen blik naar de bewonderaars, maar wel lange poseersessies, een gemiauw en gekrak tegen onze poes als ze hem teveel aandacht schonk,

kortom, een vogel naar mijn hart: trots, frank, en een grote bek, eigenlijk een beetje zoals ik dus.

Tot zover mijn eigen wedervaren met de Notenkraker, de ornithologen zijn nu aan de beurt. Mijn logé zit hier nu al verschillende weken en aan zijn noten-verstoppen te oordelen, is hij van plan hier nog eventjes te blijven...

Elisabeth De Fraine

Diksnavelnotenkrakers (of Europese Notenkrakers) behoren tot de nominaatvorm *caryocatactes* en broeden van de hoge delen van Midden Europa noordelijk tot Zuid Scandinavië, en vandaar oostelijk tot in Rusland. Vanaf de Oeral oostwaarts over Siberië treffen we de Siberische Notenkraker *N. c. macrorhynchos* aan. Het onderscheid tussen deze ondersoorten is erg moeilijk: er is veel overlap in de snavelbiometrie waardoor alleen de 'typische' exemplaren kunnen worden bepaald. Siberische Notenkrakers zijn in de meeste gevallen erg mak, al is het uiteraard niet aangewezen om dit als sluitende maatstaf te gebruiken. Zo zal ook de ene Diksnavel-

notenkraker zich makker gedragen dan de andere...

Verder is ook de naamgeving wat verwarrend: *macrorhynchos* betekent letterlijk 'grote snavel'. De naam slaat echter niet op de Diksnavel maar op de Siberische Notenkraker, omdat de snavel bij die ondersoort doorgaans iets langer is.

De Siberische Notenkraker heeft bij voedselschaarste meer de neiging om in grote getale lange afstanden af te leggen, zo bereiken ze uitzonderlijk ons land. Nederland daarentegen kent bijna jaarlijks enkele waarnemingen. Notenkrakers voeden zich in hoofdzaak met dennenzaden en schakelen in het najaar over op de beschikbare noten, appels, bessen. Van nature zijn het alleseters (ook slakken, regenwormen, insecten, en af en toe een eitje of een jong vogeltje worden genuttigd). Er is wel een duidelijke voorkeur voor eerstgenoemde voedselbronnen. Invasies doen zich vooral voor in jaren dat dennen weinig zaad voortbrengen.

De Europese nominaatvorm *N. c. caryocatactes* en de meeste andere Aziatische

Siberische Notenkraker *Nucifraga caryocatactes macrorhynchos*. Haasrode (VB).
(Foto: Stephan Peten)

ondersoorten, zijn daarentegen erg sedentair.

Vreemd is dat de meeste vogels na dergelijke invasies *niet* blijken terug te keren naar hun broedgebieden en dat het dan in hoofdzaak om adulte vogels gaat, en dan nog vooral vrouwtjes die het afgelopen seizoen niet tot broeden kwamen. Vermoed wordt dat ofwel vele vogels hun lange reis niet overleven, ofwel dat ze -meer dan gewent- satellietpopulaties opstarten in de buurt van de bereikte overwinteringsgebieden (BWPi, 2004).

Er bestaat behoorlijk wat verwarring over de vogels die momenteel in grote aantallen (reeds honderden koppels) van de Ardennen tot in de provincie Luxemburg broeden. Zo vermeldt de ANWB vogelgids (2005) en Bulteel (1992) dat het hier om Diksnavelnotenkrakers gaat. Volgens BWPi (2004) gaat het dan weer om Siberische Notenkrakers.

Dat laatste lijkt aannemelijk gezien de populatie er zich vestigde vlak na de grote invasie van Siberische vogels in 1968. Broeden werd al vermoed in 1969 en aangetoond in 1975.

Af en toe blijken enkele Diksnavels zich wel te mengen in de opschuivende massa van Siberische Notenkrakers. De drie enige bekende vondsten van Diksnavels voor België (één uit 1913 en twee uit het beruchte jaar 1968) vallen niet op alle vlakken buiten de nu gekende overlapzone tussen de twee vormen. De biometrie werd ook op een andere manier gemeten dan in de huidige standaardwerken. Een nieuwe opmeting van de bewuste balgen en een grondige evaluatie door bv. het BAHC, dringt zich dus op. Argumenten die bij de populatie van de Ardennen mogelijk meer in het voordeel van Diksnavel wijzen, zijn het gebrek aan opvallende verplaatsingen van die vogels en de schuwere gedragingen ervan.

In Vlaanderen zijn Notenkrakers dus erg zeldzaam en wanneer we de gegevens kaderen in het Europese plaatje, kunnen we ervan uitgaan dat het telkens gaat om Siberische Notenkrakers. De laatste echt grote invasie van Siberische Notenkrakers dateert al van 1968, de grootste groep (51 ex.) werd toen waargenomen in Vlaams-Brabant, om precies te zijn op 10 augustus in Waanrode.

Gerald Driessens
gerald.driessens@natuurpunt.be

Referenties

- Bulteel, G. 1992. Notenkrakers *Nucifraga caryocatactes* in de Hoge Ardennen: etho-ecologie van een hazelaarhorige populatie. *Oriolus* 58:65-105.
- Svensson L. & P. Grant. *ANWB Vogelgids van Europa*. ANWB. 2005.
- BWPi Birds of the Western Palearctic *interactive*. BirdGuides Ltd & Oxford University Press. 2004.
- Robert De Lust & Marc Herremans. *Vogels in Vlaanderen, Voorkomen en verspreiding* pp. 359-360. Bornem. I.M.P. 1989.

PROGRAMMA 2009 **BirdingBreaks.nl**
comfortabele vogel- en natuurreizen in binnen- en buitenland

In 2009 organiseert BirdingBreaks.nl 30 reizen naar 23 landen. Een greep uit ons programma 2009

Bulgarije Roodhalsganzen	jan	7d	India , noordoost	apr	16d
Venezuela	feb	15d	Spanje , Extremadura	apr	8d
Costa Rica	feb	16d	Lesbos	mei	8d
India Tijgers	feb	11d	Bulgarije , rondreis	mei	9d
Syrie	mrt	11d	Finland , zuidoost	mei	8d
Israel , Eilat	mrt	8d	Kazachstan	mei	13d/17d
Marokko	apr	11d	Finland , Lapland en Varanger	jun	9d

Daarnaast biedt BirdingBreaks.nl 11 individuele reispakketten aan naar 9 verschillende landen. Meer informatie?
Kijk op www.birdingbreaks.nl, info@birdingbreaks.nl of bel met Ed Opperman of Laurens Steijn 020 7792030